

Behçet Çelik'in *Suluk Bir An* ve *Dünyanın Uğultusu* Romanlarında Varoluşsal Sorgulamalar

 MUSTAFA AYDEMİR^a NİHAL UYSAL ZAN^b

Geliş Tarihi: 29.01.2020 | Kabul Tarihi: 07.03.2020

Öz: Varoluşçuluk “varoluş özden önce gelir” prensibine dayanmaktadır. Bu prensip, temelini insanın özgürlüğünden alır. Önce dünyaya gelen insan, daha sonra kendi özünü oluşturmada özgür olur. Bu özgürlük beraberinde insana sorumluluk yükler. Kişi, kendi varoluş değerini ortaya çıkarmak zorundadır. Behçet Çelik, kendine özgü eserleriyle son dönem yazarlarımızın önemli isimlerinden biridir. Yazın hayatına öykü ile başlayan yazarın dört tane romanı vardır. Yazar, eserlerinde genel olarak sıradanlığın altında yatan modern insanın varoluşsal problemlerini yalın bir dille anlatır. *Suluk Bir An* romanında, arkadaşının eşi Esra'ya âşık olmasıyla varoluşsal sorgulama süreci başlayan roman kahramanı Taner'in hikâyesi konu edilirken *Dünyanın Uğultusu* romanında işsiz kaldıktan sonra varoluş sürecine giren roman kahramanı Ahmet'in serüveni anlatılır. Bu çalışmanın amacı, ilk olarak Martin Heidegger tarafından ortaya atılıp J.P.Sartre tarafından edebiyata uyarlanan varoluşçuluk (egzistansiyalizm) bağlamında, *Suluk Bir An* ve *Dünyanın Uğultusu* romanını incelemektir. Bu romanlarda özgür seçimler yaparak özünü oluşturamamış bireyin varoluş sorgulamalarıyla kendi benliğini bulma çabalarını göstermeye çalışmaktır.

Anahtar Kelimeler: Behçet Çelik, *Suluk Bir An*, *Dünyanın Uğultusu*, varoluşçuluk, sorgulama.

^a Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Ed. Böl. maydemir758@hotmail.com

^b Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Programı

Existential Questionings in the Novels *Suluk Bir An* and *Dünyanın Uğultusu* by Behçet Çelik

Abstract: Existentialism originates in the principle that existence is more significant than essence. The basis of this principle is based on human freedom. The man first sees the light of the day is free to bring into his essence. This freedom imposes responsibility on a human being. The individual has to reveal his own existence value. Behçet Çelik is one of the important names of our recent epoch literature with his unique Works. The writer whose life started with short stories has four novels. In his Works, the writer with a plain expression describes the existential problems of modern-day underlying the commonality in general. While it is, in *Suluk Bir An*, focused on the story of Tanner the protagonist whose existentialist questioning starts with his love for Esra who is his friend's wife, in *Dünyanın Uğultusu*, the adventures of Ahmet who enters into existentialism process after being fired are narrated. This study aims to examine (analyze, research) the novels *Dünyanın Uğultusu* and *Suluk Bir An* within the context of existentialism firstly suggested by Martin Heidegger and adapted to literature by J.P. Sartre. It is tried to show the attempts of the individual who cannot create his own self making free (liberal) selections to find his own personality with existentialist questioning.

Keywords: Behçet Çelik, *Suluk Bir An*, *Dünyanın Uğultusu*, existentialism, questioning.

Giriş

19. yüzyılda felsefi bir düşünce akımı olarak Martin Heidegger tarafından ortaya atılan varoluşçuluk, edebi sahada kendini J.P.Sartre ile gösterir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra büyük yankı uyandırmış olan varoluşçuluk, "varoluş özden önce gelir" prensibine dayanmaktadır. Özün varoluştan önce değil de, varoluşun özden önce geldiğini öne süren, insanın önce var olduğunu, daha sonra kendisini tanımlayıp özünü yarattığını (Cevizci, 2000: 354) savunan bu öğreti dünya savaşlarından sonra insanın kendini ve varlığını sorgulaması sonucu ortaya çıkmıştır. Kendi isteği dışında dünyaya gelen insan önce var olur, daha sonra onu diğerlerinden ayıran özünü oluşturur. Dünya savaşları, modern hayat, gelişen teknoloji, şehirleşme, makineleşme, gibi sebeplerle değişen yaşam tarzı, insanı varoluş sorgulamasına yöneltmiştir. Varoluşçuluk, köklerinden kopmuş, geçmişe güvenini kaybetmiş, topluma yabancılaşmış, mutsuz ve huzursuz insanı dile getiren bir felsefi düşüncedir (Aydemir, 2014: 98).

Bireyin psikolojisine önem veren varoluşçulara göre toplumdan uzaklaşan birey, iç âlemine yönelerek kendini bulma serüvenine girer. Ancak bu serüven sancılı olur. Yalnızlık, yabancılaşma, umutsuzluk, kaygı, değersizlik, varoluş sürecinde ortaya çıkan duygulardır. Kierkegaard: "Varoluş kaygısı kendi olma ya da olamama kaygısıdır" der (Kierkegaard,2004: 96). Varoluşçulara göre insan, dünya üzerinde acı çekerek, düşüp kalkarak ve yer yer bunalıma girerek kendi varoluşunu tamamlamaya çalışır.

Varoluşçuluk; korku, yalnızlık, huzursuzluk, tedirginlik içinde kıvranan bunalımlı insanın yaşadığı topluma ve kendine yabancılaşması problemini gündeme getirir. Varoluş serüvenini gerçekleştirmeye çalışan bireylerde yabancılaşma, benlik yitimi, kaygı durumları, umutsuzluk, köksüzlük, yalnızlık, kötümserlik, değer ve inanç yitimi, uyumsuzluk gibi durumlar görülmektedir. Dolayısıyla bu kavram, insanın hem kendisine hem de toplumsal kurallara duyduğu bağların kopmasına ve bu

durumun çeşitli problemlere yol açtığı düşüncesine sebep olur (Baş, 2003: 1).

Türk edebiyatında ilk olarak varoluşçuluk; Nazım Hikmet, Garip Akımı ve İkinci Yenicilerin şiirlerinde yoksulluk, mutsuzluk, savaş, umutsuzluk gibi toplumsal içerikli temalarla kendini göstermiştir. 1970'lerden sonra roman ve hikayede Yusuf Atılgan, Oğuz Atay, Demir Özlü, Ferit Edgü, Orhan Duru, Leyla Erbil gibi isimler varoluşçuluğu eserlerinde işlemişlerdir. Bu yazarlardan biri de Behçet Çelik'tir. Çelik'in romanlarında varoluşçuluk, felsefi anlamından ziyade psikolojik yönleriyle kendini hissettirir. Yabancılaşan roman kişileri, yaşamın zorlukları karşısında direnç gösteremeyen, zayıflayan aile ilişkileri sonucunda, iç dünyasında yalnızlığa sürüklenen kişilerdir. Ancak bu durum, yabancılaşmalarının farkına varıp kendilerini ve toplumu sorgulayan ve benlik arayışında olan kişilere dönüştürür onları. Varoluşsal bilince ulaşan bu kişiler, yaşamlarını değerli kılacak bir anlam arayışına girerler.

Behçet Çelik 1968 Adana doğumlu modern bir öykü ve roman yazarıdır. Edebiyat dünyasında önce öyküleriyle tanınmıştır. İlk ve orta öğrenimini Adana'da tamamladıktan sonra İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirmiştir. Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsünde yüksek lisans öğrenimini yarıda bırakmıştır. Annesi ve babası da avukat olan Behçet Çelik'in kendisi de 1992'den bu yana avukat olarak çalışmaktadır. Lise çağlarından itibaren öyküleri çıkan Çelik, mesleğinin yanı sıra eserler ortaya koymaktadır.

İlk yazısı 1986'da Yeni Adana gazetesinde, ilk öyküsü ise 1987'de Varlık dergisinde yayımlanmıştır. Çeşitli dergilerde öykü, yazı ve çevirileri yayımlanan Çelik, Yazılı Günler ve Virgül dergilerinin yazı kurulu üyeliğini yapmıştır. 1989'da Akademi Kitabevi Öykü Başarı Ödülünü kazanmıştır; Gün Ortasında Arzu isimli öykü kitabı 2008'de Sait Faik Hikâye Armağanına, Diken Ucu adlı öykü kitabı da 2011'de Haldun Taner Öykü Ödülüne değer bulunmuştur. Kaldığımız Yer, Erendiz Atasü'nün öykü kitabı Kızıl Kale ile birlikte 5. Türkan Saylan

Sanat Ödülüne layık görüldü. Yazmaya dergilerde başladığı için kendini eski tip bir yazar olarak tanımlayan Behçet Çelik'in ismi yazın dünyasında geç yankı bulmuştur. Son dönem Türk edebiyatının önemli yazarlarından. Çalışmamızda Çelik'in *Dünyanın Uğultusu* ve *Suluk Bir An* romanlarından hareketle kişilerin varoluşsal özellikleri tespit edilecektir.

Dünyanın Uğultusu romanı, Ahmet'in işten atılmasıyla başlar. Romanın başkahramanı Ahmet, on beş yılını bankacılık sektöründe çalışarak geçirmiş iktisat bölümü mezunudur. O da herkes gibi 2001 krizinden etkilenerek işsiz kalmıştır. İşsizliğinin ilk günlerinde yıllardır sürdürdüğü mesai usulü yaşam tarzından kurtulduğu için rahatlasa da zamanla kaybettiği şeyin yalnız işi değil; kendine güveni, geleceği, hayat standardı olduğunu fark edince Ahmet'te ilk günlerdeki rahatlık yerini huzursuzluğa bırakır. İşsizliğin ve yeni tanışmaların etkisiyle Ahmet, iç dünyasında varoluşsal sorgulamalar yapar. Ayla ile Aynur arasında gelgitler yaşayarak her defasında birisine yakınlaşsa da aradığı aşkı bulamaz. İşsiz kaldığında toplumda yer bulamayan Ahmet, başkalarıyla varlığını anlamlandırmaya çalışır ancak bunu başaramaz.

Suluk Bir An romanı, Taner'in eşinin arkadaşı Esra'ya duyduğu aşk çerçevesinde şekillenir. Bu aşk, yağmurlu bir gecede Taner'in Esra'yı evine bırakmasıyla başlar. Taner'in arabada Esra'yla yaşadığı birkaç saniyelik zaman dilimi, onu farklı bir boyuta taşır. Yaşadığı bu farklı boyut onu bir iç hesaplaşmaya sürükler. Romanın önemli çatışma noktalarından birisi olarak değerlendirilebilecek bu çatışma, roman boyunca devam eder. Zira eşinin en yakın arkadaşına duyduğu bu his, onu bambaşka bir insana çevirir. Arabada Esra'nın soluğunu hissettiği o kısacık andan sonra, hayatının alt üst olmasına anlam veremez. Böylece yoğun bir şekilde hayatını sorgulamaya başlar. Daha önce böyle şeyleri hiç hissetmediğini, kimseye "böyle bakmadığını, böyle bakılmadığını bir anda anlıyor" Taner (Çelik, 2012: 23). Taner "hesaplanmış kitaplanmış bir hayat" yaşarken bir anda dengesi bozulur (Çelik, 2012: 75). Esrasız hayatı çekilmez bulup

“yorulmaya başladığını hissediyor bu tahterevallı”ye benzettiği hayattan (Çelik, 2012: 80). Diğer taraftan Taner sürekli geçmişine dönüp kendisiyle yüzleşerek varoluşunu sorgular. Hayat onun için bir yük iken Esra’nın aşkı ile hafiflemiştir. Esra, onun için bir tarafta geçmişini sorgulama sebebi olurken diğer tarafta yeni bir hayatın başlangıcı olur. Bu değişim onun toplumdan kaçıp Esra’ya sığınmasına sebep olur. Taner iç sıkıntısı ile geceleri geçirirken bedeni “*Yap artık bir şeyler, diyor; ya sakinleş, unutmaya başla ya da hareketlen.*” şeklinde sinyaller gönderir ruhuna (Çelik, 2012: 141). Kendini bedeninde sıkışmış, “*huzursuz ruh sendromu*”na tutulmuş gibi hisseder (Çelik, 2012: 143). Taner’in her fırsatta şehrin karmaşasından kaçarak gittiği kenar mahallelerine karşı Esra’nın küçümseyici bakışı, Taner’in ondan bir anda uzaklaşmasına sebep olur.

1. Modern İnsanın Çıkmazı: Yalnızlık

Modern hayatın sonucu olarak kalabalıklaşan kentlerde, varoluş dengesini kuramayan birey, toplumdan uzaklaşarak yalnızlaşır. Hızlı değişen değerler dünyasındaki tahribatın, bireyler üzerinde yarattığı boşluk duygusu onları; yalnızlık duygusu, mutsuzluk ve bunalımla baş başa bırakır (Aydemir, 2014: 112). Gittikçe kalabalıklaşan şehirlerde insanlar, kabuğuna çekilir. Kierkegaard’a göre yalnızlık, insanın kaderidir (Kierkegaard, 2004: 54).

Teknolojiye bağımlı bir sosyal yaşam, hayatın yoğun temposu, çalışma koşulları, bireysel yaşam alanları günümüz insanını yalnızlaştırmıştır. Modern hayatta teknolojik iletişim gelişmiş; fakat yüz yüze iletişim neredeyse ortadan kalkmıştır. Amerika’da yapılan bir araştırma, modern hayatın en büyük salgınının yalnızlık olduğunu ortaya çıkarmıştır. Araştırmacılar bunu insanın modern yaşam koşullarına verdikleri biyolojik bir reaksiyon olarak açıklamaktadır. İnsanlar sosyal alanlarda bir araya geldiklerinde bile birbirlerinin yüzüne bakmadan teknolojik araçlarla iletişim kurmaya başlamıştır. Günlük yaşamda aktif olunan iş yeri, okul vb. alanlar da bile sosyal ilişki azalmışken, işsiz kalan insan ortak alanlarda bulunamadığı için

hepten yalnız kalır. Edebiyat; insanın modern dünyadaki yalnızlığını, bireyler arası iletişimsizliğini her fırsatta vurgulayarak, bizi kendimizle yüzleştirmeye çalışır.

Dünyanın Uğultusu romanında yalnızlık temasına vurgu yapılmıştır. Romanda çalışırken sosyal bir insan olan Ahmet, işsiz kalınca yalnızlaşır. Arkadaşlarını aramaz oluşunu, yalnızlığı "*Dünyayı düşününce minicik bir nokta sayılacak şehirde bile yalnızdı*" diye belirtilir (Çelik, 2011: 24). Herkes işine gücüne giderken o evde yalnızdır. Kırk yaşına gelmesine rağmen evli değildir. Kendine bir hayat arkadaşı bulamamıştır henüz. Modern hayatın dayattığı bireycilikten Ahmet de nasibini almıştır. Çalışma hayatı boyunca sadece kendi ihtiyaçlarını gören Ahmet, egosu yüksek biridir. Bütün arkadaşları evlenmiş, çocuk sahibi olmuştur, Ahmet ise geçerli bir sebep yokken sevgilisinden ayrılmıştır. İşten ayrılınca evde yalnız vakit geçirmekte zorlanan Ahmet sürekli kendini dinler, hatta kendi kendine konuşur. Bu durumun verdiği iç sıkıntıyla evde yalnız kalmak istemez, kendini sokağa atar, kalabalığa karışmak ister. Romanın bir diğer kahramanı Aynur da yalnız biridir. Ailesinden başka görüştüğü bir tek arkadaşı vardır. Okul yıllarında gayet sosyal ve gezmeyi seven bir kızdır. İşsizlik bu insanları bir kupaşa sürüklemiş, toplumdan uzaklaştırmıştır. Dolayısıyla bu durum Ahmet'i kendisi gibi işsiz ve yalnız insanlara yakınlaştırır. Ahmet yalnızlaşıp sessizleştikçe dünyanın uğultusunu duymaya başlar. Zamanla "*Uzaklardan tek tük geçen arabalar, motosikletler, bir yerlerden gelen müzik sesleri, bunların hepsinden oluşan, ama hepsinden de öte mırıltı, uğultu*", sebebini kestiremediği bu sesleri duydukça "*ilk kez çok kalabalık bir dünyada yaşadığımı*"n ayrıldına varır (Çelik, 2011: 24). Bütün insanların uyması gereken yaşam düzeni ve sorumluluklar ona uğultu gibi gelir. Yapılması gerekenleri "*anlatan, emreden, tavsiye eden birileri*"nin çıkardığı sesler onun için dünyanın uğultusu olur (Çelik, 2011: 156).

Suluk Bir An romanında varoluş problemini çözmeye çalışan roman kahramanı Taner için "*kalabalıklar ürkütücü*"dür.

İnsanların “bitmek bilmeyen hareketliliği başını döndürür” Taner’in (Çelik,2012: 22). Eşi Yasemin, Taner “eve kapanıp başkalarıyla görüşmekten kaçındığı ilk zamanlar” onun insanlardan kaçtığını anlar. Aslında Taner “insanlardan değil, insanlar arasındaki Taner’den” kaçmaktadır (Çelik,2012: 139). Babasından miras kalan “başkaları tarafından nasıl görüldüğüne” (Çelik,2012: 137) dikkat etme huyundan dolayı insanların içinde sürekli kendini kontrol etmesi gerekirken, yalnız olan Taner’i “gözetlemesi, denetlemesi” gerekmediği için rahattır (Çelik,2012: 139).

Taner, her zaman içinde bulunduğu yaşam tarzını terk edip yalnız kalma hayalini taşımaktadır. Ancak zamanla yalnızlığın onu “hep düşlediği gibi çekip gittiğinde değil”, hiçbir şey yapmamaya devam edip “kaldığında karşılayaca”ğını düşünür (Çelik,2012: 110). Taner kendini mahkûm ettiği “soysuz yalnızlık durağında”, “soluk ala”madan “geçmiş didikleyip dur”arak oyalanacağını bilir (Çelik,2012: 111). Bu durum Taner’in yalnız kalmasında etkili olur.

2. Modern Yaşamdan Kaçış

Toplumun zihniyetini yansıtan edebiyat, gelişen dünya ile birlikte modernleşen hayatı eserlere yansıtmaktadır. Modernleşme; köklerden, gelenekten kopuş şeklinde gerçekleşmektedir. Bilim ve teknolojinin gelişimiyle, sorgulayan bireyin hayata bakış açısı değişmiştir. Bununla birlikte sanat, felsefe ve edebiyat da değişmiştir. Ekonomik ve sosyolojik sebeplerle insanlar, küçük yerleşim yerlerinden büyük kentlere göç etmiş kalabalıklaşan kentlerde yüksek binalar dikilmiştir.

Suluk Bir An’da kahraman Taner, kentsel dönüşümün birey üzerindeki olumsuz etkisini çok iyi yansıtan bir karakterdir. Taner, şehir hayatından bunaldığında bir otobüse binip henüz kentleşme kısılcasına girmemiş mahallelere gider, caddelerde dolaşır. Şehir merkezine yakın yüksek binaların, sitelerin hemen yanında başlayan tek katlı, bahçeli evler için “pazarlıkların hemen bitmesi ve gerekli planların onaylanmasının ardından yüksek binalardan oluşan sitelere dönüşmesini” düşündükçe kendini kötü hisseder (Çelik, 2012: 96). İnsanın özgürlüğünü kısıtlayan, onu

bahçelerden alıp küçücük balkonlara hapseden, kapalı mekânlara sıkışmış kalabalık şehir hayatında Taner, nefes almasına rağmen “yeterli değilmişçesine bunaltıyordu” adeta. Taner’in “içindeki sıkışmışlık” hali, sanki Taner “*deri değiştirse bile geçmeyecek gibiydi.*” (Çelik, 2012:198). Bu bunalımla Taner içinden şöyle sorular geçirir: “*Şehir de, binalar da çekilse insanlarla birlikte. Şehir çekilirse altından, nerede olur ki insan? Doğa mı kalır geriye?*” (Çelik, 2012: 200).

Bir pazar günü Taner, tek başına dışarı çıkıp eskiden yaptığı gibi nereye gittiğini bilmeden bir minibüse biner. Kalabalığın arasından, yüksek binalardan kaçıp şehir dışına, müstakil evlerin olduğu mahallelere gider. Eskiden bu kaçamağı yaparken içinde coşku hissederken, şimdi zamanın sadece fiziksel şeyleri değil, içindeki coşkuyu da aldığının farkına varıp üzülür. Bu gidiş, toplumdan kaçıp Esra’ya sığınmasıdır. Taner, ellisine yaklaşmış her erkek gibi gençliğini hatırlayıp hüzünlenmeyi bırakmışken, bir anda yine geçmişe dönüp üzülmesinin sebebinin Esra’ya bağlar: “*Pandora’nın kutusu da açıldı anlaşılan o gece. Sadece aşk değildi dökülen saçılan ortaya.*” (Çelik, 2012: 98). Minibüsten rastgele bir yerde inip sokaklarda yürür. Esra’nın evine yakın olduğunu fark eder. Ayakları onu buraya getirmiştir. Esra’nın evine yaklaşır fakat iki sokak kala vazgeçer. Bir anda her şey gözüne saçma görünür. Taner hissettiklerinin fark edilmesinden korkarak, “*gizli saklı bir şeyler yaptığında hem yakalanıp yaptıklarını herkesin görmesini isteyen, hem de yakalanırsa alacağı cezadan korkan çocuklar gibi tedirgin*”, hiçbir şey belli etmeden yaşamaya devam eder (Çelik, 2012: 103).

3. Modern İnsanın Ötekiyle Var olma Duygusu: Aşk

Aşk sözcüğü, tüm dillerde ortak olmak üzere bazı insanların birbirlerini tutkuyla sevmesi anlamına gelir. Aşk, sevginin egemen olduğu insani bir durumdur. Varoluşçuluk felsefesine göre insanın varlığını anlamlandırma yollarından biri de bireyin kendini başkası ile tamamlamasıdır. Bu başkası veya öteki ise, kimi zaman evlilik kurumuyla kimi zaman cinsellikle kendini göstermektedir (Kıyıcıoğlu, 2018:107). İnsan varoluşunun

gereği kendi özünü oluşturabilmek için başkalarıyla ilişki kurmaya muhtaçtır.

Dünyanın Uğultusu romanı işsizliğin yanı sıra aşkı da temel alan bir romandır. İşsiz kalan Ahmet her önüne gelen bayanla duygusal ilişki kurma ihtimalini, aşk ilişkisi etrafında geliştirmeye çalışır. İşsizliğin ilk günü oturduğu bir çay bahçesinde Ayla isminde bir bayanla tanışır. Ayla da onun gibi işsizdir. Güzelliği ile dikkat çeken Ayla'dan Ahmet çok hoşlanır. Sanki masasında yarım saat önce tanıştığı biriyle değil de *"birlikte susabilecekleri kadar yakın"*, eski bir arkadaşıyla oturuyor gibi hissetmesi, ona farklı duygular yaşatır (Çelik, 2011: 21). Artık hiçbir sorumluluğu olmayan Ahmet'in iç dünyasında sorgulamalar, hesaplaşmalar başlar.

Ayla ile tanıştıktan sonra değişik ruh hallerine girer. Arkadaşı Murat'ın nasılsın sorusuna gayri ihtiyari olarak iyi olmadığını *"bir kadının hayatını allak bullak ettiği"*ni söyleyerek durumu izaha çalışır (Çelik, 2011: 149). Bu yüzden Ayla ile görüşmek konuşmak ister. Ayla telefonlarına cevap vermeyince onu *"...bir daha görmeme düşüncesi içini yakıverir."* (Çelik, 2011: 138). Ayla ile birlikte olduğunu hayal eder, hayal etmek de ona acı verir. Aşkın zararlı olduğunu *"insanları bir hayalle zehirlediklerini"* düşünür (Çelik, 2011: 141). O yaşına kadar kendini kadınlarla ilişkilerinde oldukça başarılı gören Ahmet, işsizliğin verdiği güvensizlik duygusu ile kadınlara yaklaşımlarında bocalamaktadır. Bu duyguları ilk kez yaşayan Ahmet hislerini aşk ile *"kırk yaşında tanışınca insan, saçma bir şey oluyor."* şeklinde ifade eder (Çelik, 2011: 232). Ahmet, Ayla ile cinsel olarak birlikte olur; fakat bu birliktelik hayal ettiği gibi olmaz. Daha sonra Ayla'nın ilgisiz tavırları Ahmet'i Aynur ile cinsel yakınlaşmaya sevk eder; ama ona karşı hisleri Ayla'ya olduğu gibi değildir. Aynur da Ahmet'e karşı yakınlık hisseder; fakat onun kendine uygun biri olmadığını anlar. Aslında tanıştığında Ahmet'i kendine benzetmiştir: *"Karanlıkları benziyordu, tatsızlıkları."* (Çelik, 2011: 227). Ama zamanla Ahmet'in Ayla'ya olan aşkı ile ona yaptırdığı saçma şeylerden ötürü, ondan nefret etmeye

başlar. Böylece kahramanlar arasında açıkça ortaya konmayan bir aşk üçgeni de oluşmuş olur. Ahmet zihninde sürekli Ayla ile Aynur'u karşılaştırır. Ahmet Aynur'un kendisine ilgisi olduğunu düşünür; ama aklında hep Ayla vardır. *"İster istemez bu iki kadını karşılaştırıyordu. Aynur'dan çekinmiyordu pek. Onun yanında rahattı- geceyi birlikte geçirip geçirmeyeceklerini düşünmediğinde. Ayla'nın yanındayken sürekli gergindi. Ayla ile bir ilişkinin canını yakacağını tahmin ediyordu. Aynur'la ilişki... Canı yanan Aynur olurdu."* (Çelik, 2011: 111).

Ahmet için günler sıradan olmaya başlar. Her güne Ayla'yı arayarak başlar fakat cevap bulamaz. Dışarı çıkıp Aynur'la gittikleri kafenin ve Ayla ile tanıştıkları çay bahçesinin önünden geçip çarşıda dolaşır. Defalarca aramalarından sonra Ayla bir akşam açar telefonu. Ertesi gün kafede buluşurlar. Ayla bu sefer daha yakın davranır. *"Daha bir sokuluyordu sanki Ahmet'e. Bir şeyler anlatırken koluna dokunuyor, masanın öbür tarafındaki peçeteyi Ahmet'ten istemiyor, uzanıp alıyor, uzanırken saçları Ahmet'in yüzüne değiyordu."* (Çelik, 2011:126). Ayla Ahmet'i bir otelin konferans salonunda toplantıya götürür. Ayla toplantıda bir konuşma yapar. Ahmet toplantının amacını anlamaz. Onun için önemli olan Ayla ile vakit geçirebilmektir. Toplantının amacı kötü bile olsa *"Ayla'ya duyduğu çekimin azalmayacağını düşünüyordu. Dünyanın en saçma şeyleri bile olsa Ayla'nın söylediklerini aynı zevkle dinleyebilirdi."* (Çelik, 2011:129). Toplantıdan sonra yemek yerler. Ahmet'in Ayla'ya olan hayranlığı daha da artmıştır. *"Saf cinselliğin dışında bir çekimdi duyduğu Ayla'ya. Ayla'nın her hareketi, her bakışı, bedenindeki en ufak kıvıltı... Ahmet'te ona sarılma, o kimildanan yerden öpme isteği uyandırmıştı yanındayken."* (Çelik, 2011:136). Artık Ahmet, varoluşunu Ayla ile tamamlamaya çalışır.

Ahmet bir gün yine evde bu âşık hallerinin verdiği bunalmıyla mücadeleden sıkılıp kendini dışarı atar. Yemek yerken on küsur yıldır görmediği üniversiteden arkadaşı Murat ile karşılaşır. Murat da geçmişte benzer durumlar yaşamış sonunda varoluşunu eşiyile tamamlamıştır.

Ahmet, iş araması gerekirken gizemli bir kadının aşkıyla boş geçirmektedir günlerini. “Bir film olsaydı yaşadıkları ya da bir roman. Çoktan sıkılırdı, izleyici de okur da. Salon boşalmış, kitap bir kenarda unutulmuş olurdu.” (Çelik, 2011:221). Israrlarına rağmen görüşme tekliflerini Ayla’nın kabul etmemesi Ahmet’i iyiden iyiye bunalıma sürükler: “Öfke duyuyordu Ayla’ya. Evini bilse, gider delicesine çalardı kapıyı. “ne istiyorsun benden, ne!” diye bağırırdı.” (Çelik, 2011:244). Ayla’yı görmek için toplantıya gider. Toplantıdan sonra Ayla, Ahmet ile ayaküstü görüşüp yanındaki insanlarla uzaklaşmıştır. Ahmet Ayla’nın bir yaklaşımını anlam veremez. Ayla ile buluşmak için sözleşirler. Onca ilgisizliğine rağmen Ahmet Ayla’ya kırgınlığını unutturur. “Aynı nehre bir daha girilir. Bir daha yanıp tutuşulur. Daha önce yaşananlar görmezden gelinir, geceler boyu kaçan uykular, kurgular, kuruntular... Hiçbir uğultu çalınmaz kulağa- sadece kalbin ritmi.” (Çelik, 2011:272). Ahmet, Ayla’nın bütün gelgitlerine rağmen ona duyduğu ilgiyi bırakmaz.

Suluk Bir An romanı, Taner’in yağıştan dolayı taksi bulamayan eşi Yasemin’in en samimi arkadaşı Esra’yı, evine bırakması ile başlar. Esra arabanın ön camındaki buğuyu silmek için uzandığında oluşan yakınlık, Taner’e bir anda güçlü duygular hissettirir. Çarpılmaya benzer bu hisle “Taner’in kalbi bir kuş olup ağzında bir süre çırpındıktan sonra uçup” gider (Çelik, 2012: 13). Taner’in yaşadığı birkaç saniyelik çarpılmada, sanki zaman ikinci bir boyut kazanır. Bu durum onda bir iç hesaplaşmaya sebep olur. Romanın önemli çatışma noktalarından birisi olarak değerlendirilebilecek bu çatışma, roman boyunca devam eder. Zira eşinin en yakın arkadaşına duyduğu bu his, onu ürküterek sorgulamaya iter.

Taner bir gece önce hissettiği yoğun duyguların etkisiyle, dünyaya farklı bakmaya başlar. Sanki kabuk değiştirip yumuşamış dünyanın “köşeleri kenarları oluşmamıştı.” (Çelik, 2012: 17). Eşinden boşanmış olan Esra, yıllardır haftada iki üç kez Tanerlerin evine gelmesine rağmen, Taner ona doğru düzgün bakmamış, konuşmamıştır. Şimdiye kadar Esra’nın farkında bile

değilken, arabada soluğunu hissettiği o kısacık andan sonra, hayatının alt üst olmasına anlam veremez. İşyerinde de duramaz, “içerideki hareketi dengelemek için” kendini caddelere atar (Çelik, 2012: 21). Böylece yoğun bir şekilde hayatını sorgulamaya başlar. Daha önce böyle şeyleri hiç hissetmediğini, kimseye “böyle bakmadığını, böyle bakılmadığını bir anda anlıyor” Taner (Çelik, 2012: 23). Yaşadığı şeyin bir özlem olmadığını bilir. Eğer bu duyguyu daha önce yaşamış olsaydı “tenin de bedeninin belleği var, anında bulup çıkarır” hatırlardı, diye düşünür (Çelik, 2012: 20). Eşi Yasemin ile âşık olmadan, gelişimin gereği olarak, zamanı geldiği için evlenmiştir: “Herkesin yürüdüğü yoldan yürüyecekti. Daha farklısını yapmak herkesin harcı değildi. O hamur yoktu kendisinde.” diyerek kendisi ile ilgili değerlendirmelerde bulunur (Çelik, 2012: 28).

Taner sürekli Esra’yı düşünür olmuştur. Her zaman evde yalnız kitap okuyup müzik dinlemeyi kollayan adam, artık sabırsızlıkla Esra’nın evlerine gelmesini bekler. Birlikte yemek yedikten sonra daha önce hiç yapmadığı şeyi yapar; onlarla oturur, sohbet eder. Esra gittikten sonra Yasemin’e Esra’nın görüştüğü biri olup olmadığını sorar. Yasemin onun bir adamla görüştüğünü; ama ilişki düzeyinde olmadığını söyler. İçindeki coşku yerini bir aşk girdabına bırakarak “Birkaç gündür içinde yüzdüğü umut denizi”ni kurutur (Çelik, 2012: 67). Taner zihninde bu durumun suçlusunu arar. Önce “tartıp ölçmeden” kendisiyle evlendiği için eşine kızar (Çelik, 2012: 66), sonra hiçbir şekilde umut vermemiş olmasına rağmen kendine âşık ettiği için Esra’ya kızar. Daha sonra babasının da başka şeye kızıp hırsını annesinden aldığını hatırlayarak, kendisi de durumun suçlusunu başkalarında aradığı için “Kimsenin suçu yok, bu benim suçum.” (Çelik, 2012: 68) şarkısından alıntı yaparak suçunu kabul eder. Taner şu ana kadar “hesaplanmış kitaplanmış bir hayat” yaşarken bir anda dengesi bozulmuştur (Çelik, 2012: 75). Esrasız hayatı çekilmez bulup “yorulmaya başladığını hissediyor bu tahterevalliden.” (Çelik, 2012: 80). Taner sürekli geçmişine dönerek kendisiyle yüzleşir, varoluşunu sorgular: “Bütün haya-

tının, şu kırk elli yılın anlamı sadece bu olabilir: Bir gün Esra'yla tanışmak, onun rüzgârına kapılmak, onun sarhoşluğuyla kendinden geçmek." (Çelik, 2012: 88). Hayat onun için bir yük iken Esra'nın aşkı ile hafiflemiştir. Esra, onun için bir tarafta geçmişini sorgulama sebebi olurken diğer tarafta yeni bir hayatın başlangıcı olur.

Taner iç sıkıntısı ile geceleri geçiremez. Bedeni de sinyaller gönderir sanki ruhuna: "Yap artık bir şeyler, diyor; ya sakinleş, unutmaya başla ya da hareketlen." (Çelik, 2012: 141). Kendini bedeninde sıkışmış, "huzursuz ruh sendromu"na tutulmuş gibi hisseder (Çelik, 2012: 143). Belki şiir, içindeki fırtınaları biraz olsun dindirir diye düşünerek, üniversiteden şiir okumayı çok seven arkadaşı Cüneyt'i arar. Cüneyt de sevgilisi ile dışarı çıkmak için bahane edecek birini düşünmektedir. Taner, Cüneyt, sevgilisi Nilgün ve arkadaşı Mine buluşup yemek yerler. Mine de Taner gibi hayatını, varoluşunu sorgulayan biridir. Bu yüzden ikisi iyi anlaşır. Gecenin sonunda Mine'yle Taner yakınlaşıp öpüşürler. Esra'yla arabada geçirdiği "an"a benzemez hissettikleri, "kalbi deli gibi çarpıyordu" o günkü gibi (Çelik, 2012: 185). Mine geri çekildiğinde Mine'yi tekrar öpmek isterken bile Esra'yı hatırladığında "göğsünün ortasında bir yer; genişliyor, kabarıyor, çıkmak isteyip çıkamayan bir şey zorladıkça zorluyor çepçeperlerini" sanki (Çelik, 2012: 187). Sabaha karşı eve gelmesine rağmen Yasemin, Taner'in geç kalmasını hiç sorgulamaz. Artık Yasemin'in de Taner'e benzeyerek ilişkilerinden "ruhunu çektiğini" anlar Taner (Çelik, 2012: 92). Eşi açıklama istemese de gece ile ilgili yalan uydurur. Nasılsa "herkesin birbirine yalan söylemek zorunda olduğu bir düzeni vardı dünyanın." (Çelik, 2012: 197). Cüneyt'le geçirdiği gece, iç sıkıntısını onarmadığı gibi bir de Mine'yle yaşadıkları eklenmiştir hayatına: "Mine'nin elini, parmaklarını hatırlamak huzurunu" kaçıır (Çelik, 2012: 195). Böylece modern insanın çıkmazı, bunalımları, aşk ve insani ilişkileri ortaya konularak geçiciliği ve süreksizliği dile getirilir.

Suluk Bir An romanında modern hayatla gelişen kentsel yaşam, insan ilişkilerini ve aşkı da olumsuz etkiler. Bireyler, âşik

olmadan ilişkilerini bir arada yaşama düzeyinde yürütürler. Âşık olma, iyi vakit geçirme şekline dönüşür. Modern yaşam; egolu, burjuva bir insan tipi ortaya çıkarmıştır. Romanda Esra karakteri de bu tip bir insandır. Taner kentleşme ile eski mahallelerde oluşacak değişime karşı üzüntüsünü belirttiğinde, Esra'nın *"pislik yuvası buralar, bin türlü melanet buralardan çıkıyor"* diyerek burada yaşayan insanları küçümseyip bu mahalleleri değersizleştirilmesi üzerine Taner'in Esra'ya olan aşkı son bulur (Çelik, 2012: 207). Taner modern hayatın samimiyetsiz, ruhsuz yaşamına karşılık, geri kalmış, gelişmemiş kenar mahallelerin yaşamına önem vererek varoluşunu tamamlamaya çalışır. Büyük şehirlerin ürkütücü yaşamından kaçıp mahallenin sakin ve huzur verici ortamına sığınır.

Taner, aşkı kafasında tanımlamaya çalışır: *"Büsbütün hormonlarla ilgili bir şey değil aşk, daha başka bir delilik. Sinirsel, fiziksel değil."* (Çelik, 2012: 193). Birçok arkadaşlığının bir süre sonra bitmesine bakarak Esra'ya olan sevgisinin hiç bitmeyeceğini düşünüp aşkın *"zamana hükmet"* tiğine ve *"sınırsız, sonsuz"* olacağına inanır (Çelik, 2012: 193). Romanın sonunda Esra'ya olan aşkı bir anda yok olduğunda *"mantra yinelercesine"* bitmemesi için inat etse de, Taner'de *"çok beklemiş, çok eski bir yer"* yaralanıp *"içten içe bir son"* belirmiştir (Çelik, 2012: 207).

Görüldüğü gibi romanda aşk kavramı, Taner'in arabada Esra'ya duyduğu bir anlık heves olarak başlar, daha sonra araya giren Mine'ye duyduğu arzu ile azalır. Romanın sonuna doğru ise Esra'nın kenar mahalleler ile ilgili söylediği *"pislik yuvası"* ve *"melanet"* gibi aşağılayıcı nitelendirmelerden dolayı ondan iyice soğur, hatta nefret etmeye başlar. Dolayısıyla aşk romanda Taner'in varoluşunu sorgulamak için kullandığı bir enstrümandır.

Hayatı durmadan sorgulayan Taner, toplumun dayattığı kurallara uyararak Yasemin ile evlendiğinde, bu kararının sonucu Taner'in kişiliğinde çalkalanmalar oluşturmuştur. Taner, evlilik süresince *"kazara içeri girmiş bir kuşun açık pencereyi bir türlü bulamayıp her denemesinde cama çerçeveye telaşla çarpıp durmasına"*

benzeyen hisler yaşamıştır. Etrafında çoğu insan Taner'i "*akıllı uslu, dingin, sessiz, dünyevi işleri umursamayan, mesafeli biri*" zannederken, onun bu "*telaşlı çırpınan hallerine*" sadece eşi Yasemin tanık olmuştur. Evliliklerinin ilk yılları, Taner'in ruhsal bunalmılarından dolayı Yasemin ile ilişkilerinde "*açık pencere bile*" olmadığı için "*sürekli cama çerçeveye, duvarlara, birbirlerine çarpıp*" durmuşlardır (Çelik, 2012: 49).

Taner, en baştan beri boşanmayı hayal etmiş; fakat yine her zaman yaptığı gibi kendi hayatı adına cesaretle karar verip sistemden dışarı çıkmamıştır. Her şeyde olduğu gibi ayrılık konusunda da kendisi hiçbir adım atmadan Yasemin'den bir şeyler yapmasını beklemiştir. Yasemin'in bir gün karşısına geçip "*hayatımda başkası var*" demesini beklemiştir hep (Çelik, 2012: 27). Taner, Yasemin için "*kaç bininci kez*" üzülerken Yasemin'in "*başka bir adamla kesinlikle daha mutlu*" olacağını düşünür (Çelik, 2012: 100). Bu yüzden kendini sistemin eline bırakıp Yasemin'le evlenerek ona en büyük ihaneti yaptığını düşünür. Yasemin'in böyle yaşamaktansa "*aldatılmayı yeğleyeceğini*" bilir; çünkü "*üşendiği için sadık kalmış bir koca*" Yasemin'i daha çok acıtacaktır. Taner Esra'ya hissettiklerini daha önce başkasına hissetmiş olsaydı hiçbir şeyi umursamadan "*kendini denize*" atardı diye düşünür. En azından "*boğulursa aşk yolunda boğul*"mak isteği uyanır (Çelik, 2012: 155). Taner, kendisiyle evlendiği için Yasemin'e kızarak "*evlenmeden önce ayıkıp Taner'den istediği gibi bir adam yaratamayacağını bilmesi, görmesi gerekirdi*" der ve vicdan azabından kurtulmanın yollarını arar (Çelik, 2012: 66).

Taner, zamanı geldiğinde herkes evleniyor diye evlenir; çünkü ona göre tercih hakkı yoktur. Bu şekilde kendi iradesiyle değil, toplumun dayattığı kurallara uyup evlenerek Yasemin'e en büyük ihaneti yaptığını düşünür. Sonuç olarak Taner mutsuz bir evliliğe kendini mahkûm etmiştir. Romanda bu mutsuz evliliğinin Taner'in kişiliğinde oluşturduğu tahribat ele alınır. Ayrıca Taner'in evliliğe olan bakışı, topluma olan isyanından kaynaklanmaktadır.

4. Zamana Bağlı Hayatı Sorgulama

Antik dönem filozoflarından itibaren zaman tartışılan bir olgudur. Evrendeki her şeyin zamanla açıklanabileceğini söyleyerek varlığın merkezine zamanı koyan Bergson'un açıklamaları, felsefe tarihi açısından bir ilk olmuştur. Zaman kavramı muğlaklığı ve göreceliği ile edebiyatçıların, bilhassa şairlerin vazgeçilmez temalarındandır.

Behçet Çelik, en baştan romanın ismi olan "*Suluk Bir An*" ile zamana vurgu yapar, kafasında sürekli zamanı sorgular. Başlıktan itibaren zamanın farklı yorumlanacağını anlarız. Romanın başında Baudelaire'den şöyle bir alıntı yapar:

Hep sarhoş olmalı, her şey bunda; bir tek sorun bu, omuzlarımızı ezen, sizi toprağa doğru çeken zaman'ın korkunç ağırlığını duymamak için durmacasına sarhoş olmalısınız.

Ama neyle?...

Şarapla, şiirle ya da erdemle, nasıl isterseniz.

Ama sarhoş olun...

Ve bazı bazı, bir sarayın basamakları, bir hendeğin yeşil otları üstünde, odanızın donuk yalnızlığı içinde, sarhoşluğunuz azalmış ya da büsbütün geçmiş bir durumda uyanırsanız, sorun; yele, dalgaya, yıldıza, kuşa, saate sorun; her kaçan şeye, inleyen, yuvarlanan, şakıyan, konuşan her şeye sorun; 'Saat kaç?' deyin. Yel, dalga, yıldız, kuş, saat hemen verecektir yanıtı size: 'Sarhoş olma saatidir!' Zamanın inim inim inletilen köleleri olmamak için sarhoş olun durmamacasına!... Şarapla, şiirle ya da erdemle, nasıl isterseniz...

Taner, zamanın geçişi ve yaşının ilerlemesi ile henüz anlamlandıramadan yaşamın nihayete ereceği telaşını hissetmektedir. Ona göre zaman hayatta yapıp ettiklerimizdir, yani bir bütün olarak yaşananlardır. *Paris Sıkıntısı*'ndan alınan parçada, zamanın çekilmez hale getirdiği hayatın ancak sarhoş olduğunda yaşanır olduğunu anlatır. Romanda Taner'in geçirdiği soluk anlar; aşkla, şarapla, şiirle ya da erdemle sarhoş olduğu vakitlerdir.

Saatlerin bize gösterdiği, gerçek zamanın yanında bir de hissettiğimiz zaman vardır. Romanın kahramanı Taner de zamanı farklı boyutlarda algılamaktadır. Örneğin romanın başında Taner, arabada Esra'ya yoğun duygular hissettiği anda zamanı şöyle hisseder: *“Zaman tam o anda durdu. Uzadı sonra, uzadıkça uzadı. İkinci zaman oldu, akıp giden zamanın yanında – paralel zaman.”* (Çelik,2012: 13).

Yılların geçmesine rağmen Taner, zamanın geçmemesini *“ne olduğunu bilmediği bir şeyleri beklerken”, “ruhsal saatinin saniye kolunun takıl”* masına bağlamaktadır (Çelik,2012: 99). Böylece acımasız zamanı durdurabileceğini düşünmektedir. Zaten *“çevresine başını kaldırıp”* çok nadir bakmaktadır. Ancak zaman, yine geçer: *“Saniye kolunun sakladıklarını gövden duyuruyor ağrısı, sızısıyla, kendinden uzaklaştığın anlarda çevrendekiler-içine döndüğünde, eskisinden de eprimiş heyecanlar, nereye kaldırdığını unuttuğun tutkularla arzular.”* (Çelik, 2012: 99).

Modern hayatın getirdiği sıradanlık ve tekdüzelik ile kendimiz olmayı bırakır, özümüzden uzaklaşırız. Hiç beklemediğimiz bir zamanda, kısacık bir an bize farkındalık oluşturarak neler kaçırdığımızı gösterebilir. Bu bazen bir aşk olur bazen bir bakış. Romanda Taner ve arkadaşı Cüneyt'in sıkça söylediği Paul Celan'ın *“Corona”* adlı şiiri kaçırdıklarımızı yakalamanın zamanı geldiğini belirtir:

Penceredeyiz sarmaş dolaş, kendimizi seyrediyoruz sokaktan:

Vakt erişti, herkesler bilsin bunu!

Artık çiçek açma zamanıdır taşın,

Yüreğince tedirginlik zamanı.

Zamanıdır, zamanı gelmenin (Çelik, 2012: 215).

Roman boyunca zamanı sorgulayan Taner, romanın sonunda zaman ile varlığı bütünleştirerek *“Biz olmasak da zaman gene olur, gene gelir, gene geçer sanıyoruz; oysa zaman biziz.”* der. İnsanların baş edemedikleri her şeyde zamanı suçlayarak *“dünyanın kirini pasını zamana sığmarak örtüp saklıyoruz”* şeklinde ifade eder (Çelik, 2012: 210).

5. Öznenin Var Olma Çabası

Romanın kahramanı Taner, varoluşsal kaygılarla dünyayı anlamlandırmaya uğraşır: *“Bazen dünyayı bir fazlalık olarak görüyor; başka bir dünyanın değil, yaşadığımız dünyanın artığı. Almışlar gereken kısımları, kalanı dünya diye sunmuşlar bize.”* (Çelik,2012: 133). İnsanı gönlünce yaşamaktan alıkoyan kuralları varsa bu dünya değil, ancak *“posasıdır”* diye düşünür. Bu posanın sistemi öyle sıkıdır ki zorla yaptığımız *“sabah kalkmak, akşam yatmak, selamlara karşılık vermek, hal hatır sormak, rakamları toplamak, çıkarmak...”* gibi rutin işler bile insan ruhu için *“sığınmak”* olur (Çelik,2012: 133). Yazara göre *“Ayağındaki seğirmeden sokaktan gelen seslere”* kadar zihin birçok *“kaygı”* ve *“kuruntu”* ile meşgul olduğu için varoluş çatışmasında olan insan, ruhen ve bedenen *“yorul”*ur (Çelik, 2012: 46). Bu yüzden Taner, insanların *“işine karışmasına tahammül”* edemez. Zaten kendisiyle mücadele halinde olduğundan kulakları *“kendi gürültüsünden yorgun”*dur (Çelik, 2012: 125).

Romanda mitolojideki Sisyphos'un Kayası hikâyesine atıfta bulunulur.¹ İnsanın varoluş çabası da buna benzer. Kendi çağının bütün bunalımını, yabancılığını, anlamsızlığını insanın varoluşunda barındırdığını düşünen Albert Camus, her şeye rağmen yaşama devam etme güdüsünü Sisyphos hikâyesine benzetir (Camus, 2016: 45). Romandaki Taner karakteri de daha önce *“saçmalık”* olarak nitelediği şeyleri Esra'dan dinleyerek kelimelerden onun dünyasına ulaşmaya çalışır. Birleştiginde *“bir dünya olmasa da bir dünyadan parçalar”* olan kelimelerin ikisi, *“üçü-beşi arasında bağlantılar”* arar (Çelik, 2012: 31). Beşincisine kadar bağlantı kursa da *“peşinden altıncısı, yedincisi çelişmeye görsün öncekilerle, bütün bağlantılar yerle yeksan”* olur. Bu yüzden Taner, başkalarının konuşmalarından yola çıkarak dünyalarını keşfetmeyi bırakıp *“Her insan başkasının Sisyphos'udur”* düstu-

¹ Kurnazlığı ile ünlü Sisyphos'u Tanrılar bir kayayı durmadan dağın tepesine yuvarlayarak çıkarmaya mahkûm etmişlerdir. Sisyphos kayayı tepeye kadar getirir; ancak kaya her defasında tepeye gelince kendi ağırlığıyla tekrar düşer. Tanrılar Sisyphos'u umutsuz çaba ile cezalandırmışlardır.

runu değil “İnsan kendi kendinin Sisyphos’udur.” düsturunu edinir (Çelik,2012: 32). Taner bunu insanlarla ilişkilerinde de yaşamaktadır. İnsanlarla ilişki kurmakta zorlanan Taner, biriyle arkadaş olduğunda “gezegende kendine yer edindiğini” hissederek “sesinin işitildiğini, yüzünün görüldüğünü” fark ettikçe “köklerinin yer yüzeyinin altına doğru bir parça ilerlediğini” düşünür (Çelik,2012: 148). Ancak Taner, insanları anlamaya çalışıp onlara her yaklaştığında başarısızlığa uğrar, içinden bir şeyler buna engel olur. İnsanların gözünde “soğuk, mesafeli, merdümgiriz” bir adam olmaya devam eder (Çelik,2012: 58).

Taner, gecikmiş şekilde üniversiteyi bitirdiğinde gitmesi gereken bir sürü iş görüşmesi, girmesi gereken birçok sınav varken “bir tek kitabın kapağını açmak” istemediği, parası olmadığı için evde aç aç yalnız oturduğu günlerde kendini, varoluşçu yazar Ivan Gonçarov’un Oblomov karakterine benzetir (Çelik,2012: 84). Kendi halini “Oblomov’dan beter, onun parası pulu vardı” diyerek daha kötü bulur (Çelik,2012: 85). Böyle bunalımlı, karamsar olduğu sıcak bir gün rüyasında “ateşten kıpkırmızı olup sivilaşmış metallerin aktığı oluklar, ateş şelaleler” görür. Taner rüyasında gördüğü “akan sivilaşmış metal”i kendisi gibi hayal eder (Çelik,2012: 85). Bu karabasandan öyle çok etkilenir ki uyanınca kendini banyoda soğuk suyun altına atmıştır. Rüyada gördüklerini hatırladıkça “delirdiğini” zanneder. Hayalle gerçeği ayırt edemeyerek “duştan lavlar, erimiş kıpkızıl metaller” akaçağını düşünür. Gördüğü karabasan, Taner’in varoluş sorgulamasının ruhunda oluşturduğu karmaşanın yansımasıdır aslında (Çelik,2012: 86). Okulu bitirip bundan sonraki hayatını planlaması gerektiği dönüm noktasında Taner, “herkesin yürüdüğü yoldan” gitmek ile kendi istediği gibi yaşamak arasında çatışmalar yaşamaktadır (Çelik,2012: 28). Taner, o ana kadar içinde hep taşıdığı “kaçış planı”nın yok olduğunu, rüyada gördüğü “oluklardan eriyerek akan”ın umudu olduğunu ve o karabasanın bundan sonraki hayatının “ karar mührünü taşı”dığını düşünür (Çelik,2012: 86). Bundan sonra hayatta kendi seçim hakkı kalmamıştır. Kendine özgü bir hayat tarzıyla değil, toplumun ona

dayattığı gibi yaşayacaktır. Taner varoluş kavgasında yenik düşmüştür. Ta ki Esra'ya âşık olana kadar... Esra'ya âşık olunca "o ana dek kurmuş olduğu her şeyi topluca bırakıp gidebilme umudu" yeniden yeşerir (Çelik,2012: 87). Taner'in sürekli sorgulayıp "ilk gençliğinden beri anlam veremediği" yaşamak, Esra'ya âşık olduktan sonra anlamını bulur. Taner, "İçerisi Esra'yla dolduğundan beri bu soru yanıtlanmışçasına hafıflediğini" hissederek (Çelik,2012: 88). Bu hislerle "dünyayı sil baştan ya da yeniden keşfede"bileceğini düşünür (Çelik,2012: 22). Varoluşunu, Esra'ya duyduklarıyla anlamlandırmaya çalışır.

Varoluşçulukla beraber gündeme gelen diğer bir sorun; korku, yalnızlık, huzursuzluk, tedirginlik içinde kıvranan bunalmış insanın yaşadığı topluma ve kendine yabancılaşmasıdır (Aydemir, 2014: 99). Kimin kurguladığını bilmediği hayat düzeninde Taner, herkese ve her şeye yabancı bir şekilde var olma mücadelesi verir. Benliğini terk edip kendine yeni bir kimlik bulmak gayretine girer. Etrafındaki her şeyden, bütün eylemlerden, sözcüklerden sıkıldığını arkadaşı Cüneyt'e şöyle anlatır: "Yeni bir söz dizimi lazım Cüneyt bana. Sıkıldım öznenin her zaman ki yerinden, gizlenmesinden, saklanmasından. Varlığından ayrı, yokluğundan ayrı. Yüklemeler özne olsun, sevmekler dolaşsın caddelerde, 'seviştim'ler konuşsun "nefes almıştım"larla, hep birlikte bizi yapınlar. Eyleyen biz olmayalım. Bir sevişmek gelsin, bütün zamanlarda çeksin bizi, Esra'yla beni. Eylem zamanı geçti, gelmez bir daha; özne de yok zaten." (Çelik,2012: 149).

Taner'in varoluşsal sorgulamalarında babasının önemli bir yeri vardır. Taner, yaşı ilerledikçe babasının davranışları ile kendi davranışlarını karşılaştırır. Kendini gerçekleştirilmeyi başaramayan Taner, bu kişilik yapısına gelmesinde babasının etkisini sorgulamaktadır. Taner'in babası "sürekli birilerine çıkış"an (Çelik, 2012: 204), "sert, hiçbir şeyden hoşnut olmayıp sürekli birilerini, bir şeyleri eleştiren" bir adamdır (Çelik, 2012: 134). Öyle ki Taner, babasının gülümsediği, mutlu olduğu bir anı hatırlayamaz. Hatta bu yüzden babasından etkilenerek "sevinmeyi" unutmuştur (Çelik, 2012: 136). Taner'in öğretmen olan babası,

“binlerce kural”, “olması gerekenler, yapılmaması şart olan”ları anlatıp durmuştur (Çelik, 2012: 137). İnsanların hakkında kötü şeyler söylememesi için sürekli otokontrollü olmasını Taner’e tembihlemiştir. Taner, bu yüzden insanların içinde sürekli kendini denetleme yapmaktan yorulduğu için, insanlardan uzak durarak yalnız olmayı tercih eder.

Taner’in eşi yıllardır “*derin bir küskünlüğe çekilip sus*”tuğu için Taner, ilişkilerinin bu durumundan eşinin kendini suçladığını hissedip Yasemin’in “*kırgın, küskün, ilgisiz*” bakışlarında “*babasının yarattığı tedirginliklerin bir benzerine neden olduğunu düşünüp sarsıl*”ır (Çelik, 2012: 92). Oysa Taner eskiden beri babasına “*benzememeyi başardığını*” düşünürken, eşinin ve oğlu Cem’in tedirgin ve soğuk davranışlarında babasıyla arasında “*çok derinlerde bir benzerlik fark*” eder (Çelik, 2012: 135).

6. Bireyin Toplumda Var Olamama Hali: İşsizlik

İnsan kendi kendini var etmeye çabalarken toplum içinde de var olma mücadelesi verir. İlk çağlardan bu yana birey, hem bedensel varlığını hem duygusal varlığını korumak için topluma ihtiyaç duymaktadır (Kıyıcıoğlu, 2018: 113). Kapitalist düzende insan toplum içinde her şeyden önce işiyle vardır. Türk edebiyatında işsizlik teması 1930-1940’lı yıllarda ilk olarak Sadri Ertem ve Sabahattin Ali’nin eserlerinde toplumcu gerçekçilik akımının etkisiyle işlenmeye başlanmıştır. 50’li ve 60’lı yıllarda Kemal Tahir, Fakir Baykurt, Orhan Kemal, Yaşar Kemal gibi yazarların eserlerinde bu akımın etkisini açıkça görürüz. Avrupa’da sanayileşme süreci ile başlayan sınıf hareketleri Türkiye’ye işçilerin ücretlerinin iyileştirilmesi isteği olarak yansımıştır. Türk romanında sanayileşmeyi, köylülükten şehir işçiliğine geçişi, ağır çalışma şartlarını, işçilerin uğradığı haksızlığı ve işsizliği Orhan Kemal romanlarında detaylıca işlemiştir.

Dünyanın Uğultusu romanı işsizlik teması üzerine kuruludur. Prekaryalaşma ve ekonomik kriz orta sınıf kesimi işsizliğe mahkûm etmiştir. Roman bize kapitalist düzende işin bir insan hayatı için ne derece önemli olduğunu gösterir. Romanın kahramanı Ahmet, on beş yıllık çalışma sürecinden sonra işsiz kal-

dığında önce kendinde rahatlama hisseder. Yıllardır dışarıyla irtibatı kesilen ve adeta bütün vaktini işine ayıran Ahmet; işsiz kaldığı ilk gün, denizi, sokakları, dükkânları seyrederken şimdiye kadar yaşamadığı bir mutluluğu *"Bu saatte -dün bu saatler öğle yemeği vaktiydi şirkette- demek böyle bir açılış oluyordu güneşle denizin arasında."* diyerek ortaya koyar (Çelik, 2011: 11). Her gün kıpırtısız ve donuk olan hayat Ahmet için işsiz olarak uyandığı günde farklılaşır. İş gücü varken *"duymadığı huzuru"* işsizliğin ilk akşamında hissetmesi, onu mutlu eder (Çelik, 2011: 25). Öte yandan Ahmet sevgilisi Özlem'den yeni ayrılmıştır. Yalnız yaşayan Ahmet, işten çıkarılma sebebinin kimseye anlatmak zorunda olmayışının rahatlığını yaşamaktadır. Onunla birlikte işten çıkarılan arkadaşları yarım maaşla dahi çalışmayı teklif etmek için genel müdürle konuşmaya gittiklerinde, Ahmet sorumluluğunun olmayışının rahatlığıyla onlarla gitmemiş, hatta içinden müdür kabul etmese diye geçirmiştir. Bankadaki birikimiyle bir süre idare edeceği için Ahmet ilk zamanlar işsiz hayatın tadını çıkarır. Tecrübeli ve donanımlı bir kişi olduğu için daha sonra nasılsa iş bulurum diye düşünmektedir. Ancak düşündüğü gibi olmaz, bu manzara zamanla Ahmet'e keyif değil sıkıntı verir: *"Ne bok yiyeceğim, dedi seslice. Peşinden de sıkı bir küfür savurdu ağız dolusu. Soyduklar pezevenkler memleketi, olan bize oldu."* (Çelik, 2011: 50). Kahvaltı yapmak için evden çıktığı bir sabah yolda Aynur ile karşılaşır. Aynur da işsiz bir gençtir. Üniversiteyi bitirmiş ve iki senedir iş aramaktadır. Ahmet işsizliğin ve yeni tanışmaların etkisiyle iç dünyasında sürekli kendi kendine konuşur. Bu iç hesaplaşma, onu ortaokul, lise ve üniversite yıllarına götürür: *"Hatırlamanın verdiği haz hayal kurmanınkinden daha rahatlatıcıydı, sere serpe uzanıyordu anıların kumsalına."* (Çelik, 2011: 41). Şu anki ruh hali ile geçmişte yaşadıkları arasında karşılaştırma yapar: *"Aynı Ahmet olduğuna inanmak istiyor, o senelerden bir şeylerin yitip gitmediğine, kaldığına, bir küçük iz olsun bıraktığına..."* (Çelik, 2011: 70).

Romandaki kişiler işiyle birlikte kendilerine olan güveni ve gelecek umutlarını da kaybeder. Güvensizlik duygusu kişinin

çevresiyle ilişkisini ve karakterini etkiler. Romanın kahramanı Ahmet, işsiz kalınca kendini “sudan çıkmış balık gibi” (Çelik, 2011: 196) hisseder. Kişiliğinde fark ettiği değişikliklerle kendini tanıyamaz olur. Alıştığı yaşam tarzını artık sürdüremeyecek olduğunu fark etmesi onun için büyük yıkım olur. Harcamalarını kısması gerektiğinin farkındadır; fakat o hayatında hiç tutumlu olmamıştır: “Aynı şarküteriden ama daha ucuz olduğunu düşündüğü peynirden almıştı eve dönmeden, her zaman aldığından daha az miktarda. Bunun saçma olduğunun farkındaydı; eskiden sadece hafta sonları kahvaltı yaparken, işsiz kaldıktan sonra güne sağlam bir kahvaltıyla başlar olmuştun, böylece öğle yemeği masrafını kaldırmış oluyordun.” (Çelik, 2011: 44). Kirasını ödemekte zorlanacağı için yaşadığı evi de değiştirmeyi düşünür: “Belki daha ucuz bir eve çıkması gerekecekti. Öğrenci evleri gibi bir ev, sağı solu dökülün.” (Çelik, 2011: 49). İşsizlikten kaynaklı bu sıkıntılar Ahmet’i bir arayışa, yer yer sorgulamaya sevk eder. Zaten romanlardaki bireylerin sorgulamaları zorluklarla karşılaştıklarında ortaya çıkar.

Kapitalist toplumlarda işsiz kalan kişiler, statülerini de kaybeder ve toplum tarafından dışlanır. Ahmet, adını hatırlamadığı komşu teyzelerin kendisi için yapacağı dedikoduyu hayal edişini şöyle içinden geçirir: “Hatice Hanımın oğlunu duyduunuz mu, işsiz kalmış. İşsiz kalmış olsa neyse, bir de depresyona girmiş.” (Çelik, 2011: 181). Ahmet, her gün işsiz insan sayısı artıyorken artık iş bulmayı değil iş kurmayı düşünmeye başlar. Bu duyguya kapılmasında etrafında olup bitenler etkili olur. Çevresinde çokça gördüğü “su istasyonları” yerini “doğalgazcılara” bırakmıştır. “Bugünlerde de cep telefonu satan dükkânlar” türemiştir her yerde (Çelik, 2011: 152). Aslında para olsa bile Ahmet, bu tür işleri kurabilmek için gerekli cesarete sahip değildir.

Ahmet işsiz kaldıktan sonra yeni hayatına ayak uyduramaz. Ne yapması gerektiğini bilemez. Üniversiteyi bitirdikten sonra eski işine ilk girdiği zamanı hatırlamaya çalışırken şimdiki haliyle karşılaştırır: “Kolayca iş bulurduk o zamanlar. Bizi bekliyordu şirketler. Onlar için vereceğimiz çok şey vardı. Allah var, onlar

da bize çok şey verdiler. Bizden neler aldıklarını bilemedik ama bize verdikleriyle geçirdik ömrümüzü. Derin bir nefes alıp bıraktı. İşsiz adam n'apar? Sıkılır -en çabuk da kendisinden, gevezeliklerinden." (Çelik, 2011: 44).

Sonuç

Behçet Çelik'in romanlarında yalnızlık temasının roman kişilerinin yapıp ettikleri ve karşılaştıkları zorluklarla bağlantılı olarak verildiği görülür. Kişiler, bir zorlukla karşılaştıkları zaman, önce durumu anlamaya çalışırlar, daha sonra da içsel hesaplaşmalar yaparak kendilerini sorgulama yoluna giderler. Bu sorgulamalar, onları önce kendilerinden sonra da toplumdan uzaklaştırarak yalnızlaştırır. Yalnızlaşan bu bireyler, iyiden iyiye bunalıma girince kendilerini avutacak aşkların arayışına sürüklenirler.

Modernleşen hayatı yansıtan bu romanlarda köklerden, gelenekten kopmuş kişiler, varoluş serüvenlerini yakınlarından ve toplumdan kaçarak gerçekleştirirler. Günlük yaşamın değişen şartları, onları sorgulayan bir bireye dönüştürerek hayata bakış açılarının değişmesine sebep olur. Ayrıca ekonomik ve sosyolojik sebeplere bağlı olarak roman kişilerinin kalabalıklaşan ve yüksek binalardan oluşan kentlerden kaçarak huzuru aramaya çalıştıkları görülür. Behçet Çelik'in bu romanlarındaki kişilerin bir kadına aşık olması ve onlara sığınmasıyla kaçış gerçekleşir.

Behçet Çelik'in romanlarında kişiler, varoluş süreçlerini aşka bağlı olarak tamamlamaya çalışırlar. Roman kişilerinden Ahmet, varoluşunu Ayla'ya aşık olarak tamamlamaya çalışırken; Taner de Esra'ya duyduğu yasak aşk çerçevesinde sağlar. Bu süreç, kimi zaman sade bir aşk duygusu iken kimi zaman da cinsellikle kendini göstermektedir. Zira insan varoluşunun gereği kendi özünü oluşturabilmek için başkalarıyla ilişki kurmaya muhtaçtır.

Çelik'in romanlarında farklı bir tarzda zamana bağlı olarak hayatı sorguladığı görülmektedir. *Suluk Bir An* romanının hemen başında zaman ile ilgili sorgulamalar yapılır. Roman kah-

ramanı Taner, yaşamın nihayete ereceği telaşından hareketle zamanı hayatta yapıp ettiklerimiz olarak nitelemektedir. Zira o, zamanın hayatı çekilmez hale getirdiğini, yaşamın ancak sarhoş olunduğunda katlanılabileceğini savunmaktadır. Onun yaşadığı soluk anlar; aşkla, şarapla, şiiirle ya da erdemle sarhoş olduğu vakitlerdir. Dolayısıyla ona göre gerçek zamanın yanında bir de hissettiğimiz farklı boyutlarda yaşanan zamanlar vardır. Böyle yaparak modern hayatın getirdiği sıradanlık ve tekdüzelikten kurtulma şansını yakalar birey.

İncelenen romanlarda bireyin varoluş serüveni, yaşadıkları aşklar ve çevresindeki insanlara bağlı olarak gerçekleşmektedir. Roman kahramanı Taner, varoluşsal kaygılarla dünyayı anlamlandırmaya çalışırken insanı gönlünce yaşamaktan alıkoyan kuralların tamamını hayatın posası olarak görür. Yaşanan gündelik işler, bireyin varoluş çatışmasında ruhu ve bedeni yoran engeller olarak değerlendirilir. Taner başkaları tarafından kurgulanan hayatta herkese ve her şeye yabancı bir şekilde var olma mücadelesi verir.

Modern insan gündelik hayatın sıkıcılığı içerisinde kendini var etmeye çabalarken aynı zamanda var olma mücadelesini de verir. Roman kahramanlarının işsizlik problemiyle karşılaştıkları zaman bir arayışa girdikleri görülür. Daha önce kendileriyle ve toplumla herhangi bir çatışma yaşamayan bu kişiler, sanayileşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan işsizlik problemiyle karşılaştıklarında yeni arayışlara girmek zorunda kalırlar. Üretmek ve herhangi bir işte çalışmak, onların hayata tutunma sebebi olurken işsiz kalmaları onları hayattan koparan bir güç olur. Zira roman kişileri işiyle birlikte kendilerine olan güveni ve gelecek umutlarını da kaybeder. Bu güvensizlik duygusu roman kişinin çevresiyle ilişkisini ve karakterini de etkiler.

Kaynaklar

Aydemir, Mustafa (2014). Rasim Özdenören'in Öykülerinde Varoluşçuluğun İzleri. *Turkish Studies*, 9 (6), 97-115.

Baş, Selma (2003). *Türk Hikâyeciliğinde Yabancılaşma (1950-1980)*. (Ya-

- yımlanmamış Doktora Tezi). Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Camus, Albert (2016). *Sisifos Söyleni*. (Çev. Tahsin Yücel). İstanbul: Can Yayınları.
- Cevizci, Ahmet (2000). *Paradigma Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Çelik, Behçet (2011). *Dünyanın Uğultusu*. İstanbul: Can Yayınları.
- Çelik, Behçet (2012), *Suluk Bir An*. İstanbul: Can Yayınları.
- Kierkegaard, Soren (2004). *Ölümcül Hastalık Umutsuzluk*. (Çev. Mehmet Mukadder). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Kıyıcıoğlu, Betül (2018). *Hasan Ali Toptaş'ın Öykülerinde Varoluşçuluk İzleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

